

Маўленчая размінка. Прачытайце і адгадайце за-
гадкі. У час чытання правільна вымаўляйце гукі [ц'],
[ў], [ч] і [г].

Вельмі хораша спявае,
Пасвістаць заўжды мастак.
Чорны фрак бліскучы мае.
Клічуць птушку гэту
Лёля Багдановіч.

Ляціць, крычыць ён:
— Крум-крум-крум!
А ў гэтым крыку —
Страх і сум.
М. Пазнякоў.

Байка — невялікі іншасказальны твор павучальнага характару, звычайна ў вершаванай форме.

Канфу́з — няёмкае становішча.

Іміта́цыя — майстэрскае перайманне каго-ці чаго-небудзь, дакладнае ўзнаўленне.

Вары́яцыі — змена рытму, мелодыі, гармоніі пры захаванні асноўнай тэмы.

Шрот — *тут*: дробныя барабанныя гукі, падобныя на падзенне дробных свінцовых шарыкаў, што служаць зарадам для паляўнічых стрэльб.

Пагарджа́ць — адносіцца да каго-ці чаго-небудзь з пагардай, не лічыць вартым увагі.

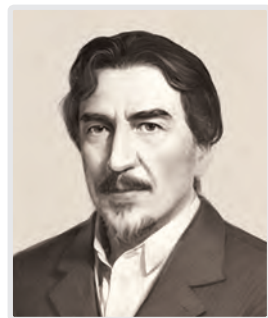
Га́ньба — прыніжанае становішча, якое выклікае сорам.

Ма́раль — вывад, урок з чаго-небудзь.

Шпачыны канфуз

Байка

Эдуард Валасевіч

Шпака прырода ані ў чым
не абышла:
І слых, і голас, і душу дала,
І крылы для палёту!
І Шпак лятаў, свае выводзіў ноты.
Ды неяк, пабываўшы за мяжой,
Такіх акордаў і мелодый нахапаўся,
У такое пер'е ён стракатае прыбраўся,
Што птушкі зачырыкалі наперабой —
Хто з зайздрасцю, хто з абурэннем.
Па лесе гамана пайшла і зацікавіла Арла.
— Ну, братка, пакажы сваё ты ўменне,
А я паслухаю ў цяньку, —
Прапанаваў Арол Шпаку.
Тут і завёў спявак з натхненнем:
То як Калібры, то як Какаду,
То імітыраваў Фламінга, то Тукана,
То Кошкай мяўкаў нейкую нуду,
То шротам сыпаў барабана —
Аж водгулле грымела над ляском...
— Нішто сабе. Займальна.
Заморскае схапіў ты дасканальна.
А зараз — заспявай Шпаком!
І дзіва —
Не толькі варыяцыі і пералівы,
Шпак і мелодыю сваю забыў...

Тады Арол загаварыў
З дакорам:
— Якая гáньба! Ну і сорам!
Спрадвеку птушкі славяць родны гай,
А ты злятаў разок за мора —
Дык стаў не Шпак, а Папугай...
Запомні, зарубі сабе на дзюбе:
Хоць сто матываў іншых знай,
А песняй роднаю, мой любы, —
Не пагарджай!

Скажу на чысціню, як адсяку:
Не спадабляйся гэткаму Шпаку!

1. Хто галоўныя героі байкі?
2. Якімі яны паказаны ў творы? Прачытайце, як апісвае аўтар Шпака.
3. Як байкапісец адносіцца да сваіх герояў? Якія вобразныя словы і выразы дапамагаюць вам зразумець аўтарскія адносіны да іх? Як вы разумееце сэнс выразу «Запомні, зарубі сабе на дзюбе»?
4. За якія недахопы асуджаецца Шпак? Выберыце адзін адказ з прапанаваных:
 - а) за гультайства;
 - б) за лішняе майстэрства ў гукаперайманні;
 - в) за адрачэнне ад сваёй роднай мовы і песні;
 - г) за падарожжа за мяжу.
5. Як вы ставіцеся да паводзін Шпака?
6. Паразважайце, чалавека з якімі якасцямі паказаў аўтар у вобразе Шпака. Як вы разумееце сэнс гэтай байкі?
7. Якія словы ў творы з'яўляюцца вывадам, павучаннем? Прачытайце іх з захаваннем адпаведнай інтанацыі.
8. Якую важную думку аўтар імкнецца данесці да чытачоў?
9. На якую тэму напісаны твор? Пры неабходнасці карыстайцеся слоўнікам-памочнікам для вызначэння тэм твораў (гл. форзац 2).

Творчае заданне. Паспрабуйце байку Эдуарда Валасевіча «Шпачыны канфуз» праінсцэніраваць. Вызначце дзеючых асоб, размяркуйце ў парах ролі. Разыграйце дыялогі.

ПРАВЕРЦЕ СЯБЕ

Ведаем...

1. Назавіце аўтара кожнага з пералічаных твораў.

Назва твора	Аўтар
а) «Слуцкія паясы»	1. Янка Купала
б) «Народ і песні»	2. Мікола Чарняўскі
в) «Песня і казка»	3. Анатоль Грачанікаў
г) «Шпачыны канфуз»	4. Эдуард Валасевіч

2. Пазнайце герояў твораў па наступных апісаннях:

- а) Ходзяць у пары,
Сеюць па свеце
Дзівы і чары;
- б) У такое пер'е ён стракатае прыбраўся,
Што птушкі зачырыкалі наперабой —
Хто з зайздрасцю, хто з абурэннем;
- в) «Пачаў ён іграць яшчэ змалку. Бывала, пасучы
валоў, зробіць з лазы дудачку ды як зайграе,
дык валы скубці траву перастаюць...».

3. Суаднясіце назвы твораў і жанры.

Назва твора	Жанр
а) «Адкуль песня беларуская»	1. Казка
б) «Музыка-чарадзей»	2. Верш
в) «Народ і песні»	3. Легенда
г) «Слуцкія паясы»	4. Аповяданне
д) «Шпачыны канфуз»	5. Байка

4. Назавіце творы, у якіх пісьменнікі выказалі сваё захапленне і любоў да нацыянальных духоўных і матэрыяльных скарбаў мастацтва.

5. Якой агульнай тэмай аб'яднаны легенда, казка, вершы, апавяданне і байка з гэтага раздзела?

6. У якім творы асноўная думка заключаецца ў тым, што чалавек і мастацтва павінны служыць свайму народу?

Разважаем...

1. Якія творы з гэтага раздзела ўразілі вас? Патлумачце чым.

2. Чым вас вабяць творы дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва (ручнікі, куфры, сліпкія паясы)? Чаму іх трэба цаніць і берагчы?

3. Чаму людзі займаюцца мастацтвам? Якімі відамі мастацтва, магчыма, займаецеся вы, вашы родныя? Раскажыце пра гэта.

4. Што значыць быць таленавітым чалавекам? І што для гэтага, на вашу думку, патрэбна зрабіць?

Беларускі народ спрадвеку цэніць духоўнасць, асвету, кнігу.

Людзі самых розных прафесій ахоўваюць духоўныя каштоўнасці і традыцыі, дапамагаюць зберагаць і прымнажаць нацыянальны культурны здабытак сваёй краіны, выходзяць у моладзі любоў да Айчыны. Менавіта таму ў Рэспубліцы Беларусь у 1997 годзе з'явілася ўнікальная традыцыя адзначаць заслугі выдатных асоб прысуджэннем Прэміі «За духоўнае адраджэнне». Урачыстая цырымонія ўзнагароджання традыцыйна кожны год праходзіць з удзелам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Аляксандра Рыгоравіча Лукашэнкі.